

Lelkészképzés a 21. században

Sokszor esett már szó arról közöttünk, hogy a lelkészképzésről csak akkor tudunk eredményesen gondolkodni, ha előbb tisztázzuk a lelkészképet. Ezt természetesen meg kell előznie az egyházkép újragondolásának. Ha már világosan látjuk, hogy mi az egyház küldetése a mai világban, annak betöltéséhez milyen feladatokat kell ellátnia, s ehhez milyen tagokra van szüksége, akkor már meghatározhatjuk, hogy a lelkész, mint a gyülekezet egyik szolgáló tagja, milyen speciális feladatokra kap megbízást, s e feladatokhoz milyen felkészültségre van szüksége.

Mondandómat négy pontban foglaltam össze. Szólnék először arról, hogy mi az, ami tarthatatlan, azután arról, hogy milyen új adottságokra kell figyelemmel lennünk, harmadszor arról, hogy milyen kompetenciák kialakítására kell nagyobb hangsúlyt helyezni, negyedszer pedig néhány veszélyre hívnám fel a figyelmet.

1. Mi az, ami tarthatatlan?

Nem indulhatunk ki abból, hogy jól bevált és működő szokásrendszerbe kell a kezdő lelkésznek belépnie. Vannak ilyen rendszerek, de nem működnek jól. Pontosabban egyes gyülekezeti tagoknak megfelelnek, mások számára viszont idegenek. Hiba lenne e hagyományos struktúrák egyszerű kiszolgáltatására képezni a lelkészeket.

Nem építhetünk a korábban megszokott tekintélytiszteltetésre sem. A középkorúak és a fiatalabbak szemében már nem lesz tekintély valaki attól, hogy magasabb a társadalmi pozíciója; de a tudás sem kölcsönöz tekintélyt. Talán csak az orvos kivétel még ez alól valamelyest. Nem nevelhetjük hallgatóinkat arra, hogy ha ismerik az igazságot és felveszik a palástjukat, akkor majd hallgatni is fognak rájuk az emberek.

Nem szabad azt sugallnunk a leendő lelkészeknek, hogy ők lesznek a gyülekezet vezetői. Ez egyházi szempontból sincs így, de egyre tarthatatlanabb a gyakorlatban is. Véleményem szerint nem is helyes. A lelkész a gyülekezeti tagoknak egyénileg és a gyülekezetnek mint közösségnek pásztora, de ne legyen az egyházközség vezetője. Ma sajnos még ezt tartjuk szem előtt lelkészképzésünkben.

Tarthatatlan az is, hogy a lelkészképzésünkben csak a válaszokkal foglalkozunk, és nem érdekel bennünket, hogy milyen kérdések foglalkoztatják az embereket, milyen formákban teszik fel a kérdéseiket és milyen válaszokat találtak már maguknak rájuk. Amíg nem érdekelnek az emberek kérdései, addig őket sem fogják érdekelni a mi válaszaink, akkor sem, ha azok Istentől valók.

Végül tarthatatlan azt várni, hogy mindenki, aki hisz, azonos módon higgyen. Nem taníthatjuk hallgatóinknak, hogy csak egyféleképpen hihet helyesen az ember, mintha a hit statikus valami volna, s nem jellemezné az állandó növekedés.

2. Milyen új adottságokkal kell számolnunk?

Az a meggyőződés, hogy a világ ugyan változik, de az ember alapvetően ugyanaz marad. Olyan színűnek látszom, amilyen fény esik rám, de attól a bőrszínem nem változott meg. A világ mindig máshova teszi a hangsúlyokat, s ennek megfelelően mindig másképp motiválja az embert, másféle reakciókra kényszeríti, de ettől nem válik mássá. Ilyen értelemben a küldetésünk nem a világhoz, hanem az emberhez szól.

Bizonyos körülményeket azonban nem hagyhatunk figyelmen kívül. Három ilyen említendő.

Évről évre növekszik azoknak a hallgatóknak a száma, akik diffúz identitással jönnek hozzánk, és ilyenek is akarnak maradni. A minket körülvevő társadalom nem szereti az elkötelezett embereket, ezért mindent elkövet, hogy a fiatalok identitás-alakulása megmaradjon egy elfolyó, alakítható, kontúr nélküli állapotban. Akiknél ezt sikerül a felnőttkorban is fenntartani, azok bármikor és bármilyen irányban manipulálhatók. Azok az ideális polgárok a politikusok és a gazdasági élet szereplői szemében. Abban érdekeltek, hogy a fiatalok fejlődése megálljon a bizonytalan keresgélés és a próbálgatások szintjén. Nekünk viszont úgy kell segítenünk őket, hogy növekedésük döntéshozások, elköteleződések mentén haladjon előre.

Hatalmas erővel jelentkezik az az igény, hogy az embereknek a hit területén is biztosítsuk a szubjektív átételesek lehetőségét, mégpedig intenzív formákban. Karl Rahner már a 60-as években megjósolta, hogy a jövő keresztyén embere vagy misztikus lesz, vagy nem lesz. A misztika kettős haszonnal is bír a mai ember számára: egyrészt biztosítja a világból való időnkénti kimenekülés lehetőségét; másrészt olyan intenzív élményt nyújt, amelyet az élménygyarak legszélsőségesebb kínálata sem közelít meg. A mai ember élményéhségével tényleg kezdenünk kell valamit. De arra kell tanítanunk a hallgatóinkat, hogy ezt az igényt ne a felszínen mozogva, hanem egzisztenciális megragadottsághoz segítve juttassák kielégüléshez, és egyúttal ellenpontozzák is annak megértésével, hogy végső soron mire is van szüksége az embernek, amikor hátborzongató élményeket keres. Vajon nem arra, hogy egyáltalán érezze, hogy él és valahonnan valahova tart, valami értelme van annak, ami történik vele?

Arról sem feledkezzünk meg, hogy ha ez sokszor nem is látszik, *az emberek biztos tájékozódási pontokat keresnek életük számára.* Olyanokat, amelyek az értelem számára sem kikezdzhetők, tehát nem csupán élményalapon állnak. Ma nem divat az egyházhoz fordulni ezekért. De én azt mondom, hogy eljön még a mi időnk. Egyszer csak elégük lesz az embereknek az élményekből, és felteszik az élet alapkérdéseit. Akkor a lelkésznek rá kell majd tudnia vezetni a kérdezőt az Istentől kapott válaszokra. Ezt a kifejelet elővételezhetjük azzal, hogy a teológusokat megtaníttuk a kérdés provokálásának a művészetére, arra, hogy miként tehetik kérdezőkké az embereket.

3. Milyen kompetenciákat kell kialakítanunk a képzés során (a mostaniakon kívül)?

Sokkal nagyobb hangsúlyt kellene helyeznünk a képzésünkben az emberismeretre. Nem véletlenül tette oda Kálvin az Isten-ismeret mellé az önismeretet is, mint az igazi bölcsesség elengedhetetlen tartozékát. Nem tudok róla, hogy valamelyik teológiánkban tanítanak külön antropológiát. Pedig – megjegyzem – a legnagyobb teológusok antropológiát is adtak elő: Thielicke, Pannanberg, Jüngel, Moltmann, Sauter, Körtner, hogy a 20. század első felének klasszikusait ne is említsem. Félreértés ne essék, sohasem gondoltam, és most sem mondom, hogy a figyelmünk középpontjába az embert kellene helyeznünk Isten helyett. Azt viszont gondolom, hogy az ember áll Isten figyelmének a középpontjában, vagyis Isten antropocentrikusan gondolkodik és cselekszik. Amennyiben mi Isten gondolataira kívánunk ráhangolódni, akarva-akaratlanul emberközpontú gondolkodásmódot sajátítunk el. Persze az ember csak akkor érti jól Isten antropocentrizmusát, ha a saját szemlélete egészen krisztocentriskussá válik. Meg kell tehát értenünk az embert. A jövő lelkészeivel kapcsolatban azt kell éreznünk az embereknek,

hogy ez a személy megért engem. Aki pedig megértve érzi magát, nyitottá válik annak megértésére, amit mi szeretnénk a lelkére kötni. Ehhez viszont tudnunk kell, hogy melyek az emberi élet legfőbb mozgatórugói, melyek a legsérülékenyebb pontjai, miben szorul segítségre – nemcsak általában, hanem konkrét élethelyzetekben is, ebben mire van szüksége, és mi lesz a leghatékonyabb segítség a számára.

Másodszor: *a teológia dialogikus művelésére kell megtanítanunk a hallgatóinkat*. Magunknak is dialogikusan kell a teológiát művelnünk és előadnunk. Emlékeztetnék Brunner egyik könyvcímére: *Wahrheit in Begegnung*. Egyben kérem, hogy felejtjük el a rossz emlékű keresztényen-marxista dialógusokat, ahol arról volt szó, hogy mit kell föladnunk a meggyőződésünkől ahhoz, hogy elfogadhatók legyünk az elvtársaknak. Itt valódi dialógusra gondolok, arra, amikor együtt keressük Isten igazságát. Nem tehetünk úgy, mintha mi már birtokolnánk azt, és az lenne a feladatunk, hogy azt ráerőltessük másokra. Az igazi dialógusban nincs győztes és vesztes, hanem mindkét félnek erősödik a meggyőződése, miközben mindketten növekszenek. Erre nevelni kell a hallgatóinkat, mert így kell majd a gyülekezetben is művelniük a teológiát. Újdonság, hogy elhatároztuk az egyházkerülettel közösen, hogy kötelezővé tesszük a bentlakást a lelkészhallgatók számára. Nagyobb teret szeretnénk biztosítani a dialógus számára, hogy ezzel is hatékonyabban tegyük a hallgatók teológussá formálódását.

Harmadszor: *a lelkészi munkára készülő fiataloknak érzékenyén kell válniuk a különböző hitmódok felismerésére és képessé a növekedést elősegítő beavatkozásokra*. Pál még csak hitben erősekről és erőtelenekekről beszélt, de ma már tudjuk, hogy a korinthusi lelkendezés és a Pál által képviselt Lélektől való szabadság között még további változatai is vannak a hitnek, amelyek egy bizonyos növekedési folyamatban helyezkednek el. A lelkésznek ismernie kell a saját hittörténetét és annak stádiumait, és látnia kell, hogy a gyülekezetben ki milyen módozatnál tart a hit formálódásának folyamatában. Tudnia kell továbbá, hogy kinek milyen segítségre van szüksége az elakadásainál, illetve az egyes hitmódokra jellemző konfliktusokban vagy krízisekben. A lelképásztor csak dinamikus hitfel fogással lehet integráló és növekedést segítő személy a gyülekezetben.

4. Milyen veszélyek fenyegetnek?

Nagy a kísértés arra, hogy a teológia összekösse magát a korszellellemmel. Moltmann figyelmeztet: az a teológia, amely összeházasodik a korszellellemmel, nagyon hamar özvegyen találja magát. A korszellem vagy a kor kihívásai iránt csak annyira kell nyitottaknak lennünk, hogy kölcsönösen megérthessük egymást. Ennyi nyitottság viszont elengedhetetlen. Tartalmi szempontból azonban többnyire ellenpontosnunk, vagy éppen radikalizálnunk kell azokat a nézeteket és problémamegoldási elképzeléseket, amelyekben a mai ember megtalálni véli a kivezető utat a maga válságaiból. Lelkészképzésünknek tehát kritikus nyitottsággal kell viseltetnie a mai világ sajátos jelenségeivel kapcsolatban.

Hajlunk mindannyian arra, hogy a praktikizmus zsakutcájába fussunk. Azt kérdezik ugyanis tőlünk, hogy miért nincs elegendő gyakorlati ismerete abszolútjainknak. A világban mindenütt láthatjuk, hogy az elméleti tudás senkit sem érdekel, hanem csak az, hogy az illető képes-e elvégezni azt a munkát, amire felvették. El tudom képzelni, hogy egy műtős asszisztens, aki ezer vakbél- és ugyanennyi sérvműtétet végignézett és végigaszisztált már, ügyesebben operálna meg egy beteget, mint az egy éve önállóan praktizáló fiatal sebész. Mégsem fekédnék a kése alá. Kell az alapos szaktudás, kellenek olyan

ismeretek, amelyeket talán sohasem használunk a gyakorlatban, mégis élesítik a látásunkat, s ezért jobban végezzük a munkát, mintha csak a gyakorlatot tanultuk volna meg. Én nem vagyok híve annak, hogy törzsképzési tartalmak rovására történjenek szakosodások. Az a véleményem, hogy a speciális tudásanyagot és készségeket szakirányú továbbképzésekben kellene elsajátítani. Ezért sajnálom, hogy a szakirányú továbbképzésekből most egyszerűre szakképzések lesznek.

A gyakorlat képzési folyamatba való beemelését olyan szempontból tartom helyesnek, hogy a hallgató alkalmat kap annak megtapasztalására, hogy milyen tudásra van még szüksége, és azt még megszerezhesse a további tanulmányok idején. Ennek jegyében határoztuk el – és a következő tanévben be is vezetjük –, hogy a 7. félév gyakorlati félév lesz, és a mostani 11–12. félévet is előrébb hoztuk egy szemeszterrel, hogy a hallgatók még visszajöhessenek egy intenzív félévre a teológiára.

Német Dávid

(Károli Gáspár Egyetem Hittudományi Kara, Budapest)

A 21. század lelkészképzése

1. A jelenlegi lelkészképzés történeti előzményei

Jelenlegi lelkészképzésünk a 19. század második felében kialakult – kialakított – protestáns európai képzési rendszer maradványa, és így végső soron a felvilágosodás gyermeke. Természetesen ennél ősbibb, és – úgymond – keresztyénibb gyökerei is vannak. Ami azonban megkülönbözteti ezt a rendszert a korábbi keresztyén korszakok lelkipásztorképzésétől, az az újkori egyetemi „tudomány”-szemlélet, az egyes fakultásokra jellemző, sokféle tantárggyal.¹

Ez a közép-európai képzési rendszerhez történő alkalmazkodás alapvetően nem kárhoztatható. A keresztyén egyház ugyanis minden korszakban arra törekedett, hogy a tudományosság legmagasabb szintjén képezze ki lelkipásztorait. Végső soron ugyanez volt a lelkipásztor érdeke is: ha érvényesülni akart a polgári társadalomban, „képzettnek”, „műveltnek” kellett lennie. Ez pedig azt jelentette, hogy a mai értelemben vett egyetemi oktatási rendszer szerinti képzésben kellett részesülnie.

A mai teológiai stúdiumok tehát részben a szellemtudományok 19. századi fejlődésére adott válaszként születtek, részben pedig a teológiai tudomány újabbkori osztódásának eredményeként (ó- és újszövetségi tudomány, vallástörténet, a gyakorlati teológia különböző ágai stb.) keletkeztek. Azonban mára már széthullt az újabbkori egyetemi rendszer – a maga nyugat-európai, vagy egykori szocialista változatában – vagy teljességgel átalakult az ún. Bologna-rendszer bevezetésével, és egyúttal kritikus periódusba is érkezett. Az egyes tudományágak jelenkori ismerettömege, rendkívüli fejlettsége és parttalan felaprózódása már a 20. században szétrobbantotta az egykori

¹ E folyamat kiindulópontjának a bécsi udvar által kidolgozott, a középiskolai oktatást szabályozó oktatási rendszer, az *Entwurf* bevezetését kell tekintenünk (*Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen*; 1850. szeptember 7.), amely a teológiai oktatásra ugyan nem terjedt ki, de feldarabolta a korábbi, kollégiumi keretben folyó és egymásra épülő, református oktatási rendszert. Önálló, nyolcosztályos gimnáziumot hozott létre és a jogi tanfolyamokat is leválasztotta a felsőfokú teológiai tanulmányoktól. A teológiai tantárgyak önállósulása ugyan már korábban megkezdődött, de a jelenlegi négy-, ill. ötéves oktatási rendszerek, illetve tanszékek alapvetően a 19. század második felében alakultak ki valamennyi magyarországi lelkészképző intézetben.